

глибокий інтерес, відчуває, що її переживання знаходять щирий, живий відгук. Тільки встановивши довірливі відносини з дитиною, педагог може зрозуміти особливості її психіки [1].

Висновки. Музика завжди була і буде одним з основних засобів морально-естетичного виховання. При цьому найсприятливішим періодом для розкриття дитини як творчої особистості є молодший шкільний вік. Отже, школи та усі позашкільні заклади, мають стати осередками виховання справжньої духовності, виховання людини, яка характеризується високою моральною культурою.

Література

1. Газіна І.О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки “Дошкільна освіта”, вихователів дошкільних навчальних закладів та батьків / І. О. Газіна. - Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. - 196 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибр. тв. в 5 т. – Т.3. – К.: Рад. шк., 1977. – С.11.
3. Сухомлинський В.О. Вибр. тв. в 5 т. – Т.1. – К.: Рад. шк., 1977. – С.241-242
4. Т. Науменко, «Музичне виховання найменших», Київ, «Шкільний світ», 2007 2. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів /Упор. І. Романюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 104с.
5. Гураш Л. Відчуті і збагнуті: теорія і методика. Київ / Л.Гураш// Дошкільне виховання. – 2002.- С. 32-35

І.Г. Барановська,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
О.М. Андрійців,
провідний концертмейстер Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Кожен педагог має широкі можливості для створення власної системи роботи, методичної концепції на основі народознавчих ідей і засобів. Справжня педагогічна творчість неможлива без використання в повсякденній діяльності традицій та скарбів народного мистецтва. К. Ушинський наголошував, що «...виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях запозичених у іншого народу» [5, с. 11]. Без народознавчої основи наукові педагогічні і методичні теорії, концепції, системи і програми роботи втрачають

зв'язок із культурно-історичною спадщиною народу і приречені, як правило, на невдачу.

Протягом віків, у результаті виховних дій мільйонів людей, сформувався педагогічний досвід, який згодом викристалізувався в окрему галузь, у велику педагогічну мудрість – народну педагогіку. Виховний потенціал (цілі, завдання, зміст, принципи і засоби) народної педагогіки знайшли своє відображення і втілення у рідній мові, фольклорі, традиціях, народних звичаях, святах, обрядах, символах і різних видах народного мистецтва: дитячих народних іграх та іграшках, народних ремеслах і промислах, живій практиці трудового і сімейного виховання; родинно-побутовій культурі нашого народу (М. Стельмахович, К. Ушинський, М. Русова). Одним із основних принципів художньо-естетичного виховання молодших школярів ми вважаємо принцип етнізації, як зазначено в «Концепції національного виховання», він зумовлює потребу в формуванні національної свідомості, любові до рідного краю і свого народу.

Не менш важливим є принцип доступності та послідовності, який передбачає обов'язковий рух від простого до складного у процесі ознайомлення з новим матеріалом, виражає зв'язок між розвитком особистісної якості (естетичної, розумової, моральної, вольової тощо) та успішністю виконання учнем тієї пізнавальної діяльності, у процесі якої він формується. Тому, важливо не поспішати, збільшувати навантаження поступово, дотримуючись почуття міри. Пропоновані завдання повинні бути невеликими за об'ємом, посилюючими для дитини, ґрунтуватись на життєвому досвіді. Нові знання підносять особистість на вищий рівень розвитку, приносять задоволення та додають самовпевненості, ведуть її від простого до складного, від невідомого до відомого, від невпевненості до самореалізації, допомагають учням відчувати та побачити красу українського народного мистецтва, полегшують процес навчання.

Важливим принципом художньо-естетичного виховання молодших школярів слід вважати принцип інтеграції, який зумовлений необхідністю сформувати в учнів цілісну систему знань про українське народне мистецтво, сприймання мистецтва як естетичної цінності нашого народу. Він передбачає пошук різноманітних зв'язків, художніх зіставлень, емоційно-образних аналогій і паралелей між видами українського народного мистецтва, які розкривають сутність мистецтвознавчих понять і категорій.

Здійснення художньо-естетичного виховання науковці та педагоги практики радять за допомогою різноманітних методів та прийомів. Ми повністю погоджуємося з висновками П. Образцова, що «будь-який метод стане неефективним, якщо їм користуватися не як «керуючою ниткою», а як готовим шаблоном. Головне призначення методу – на основі принципів положень забезпечити успішне вирішення визначених пізнавальних та практичних завдань, прирощування знань, оптимальне функціонування та розвиток особистості». У зв'язку з цим дослідник радить використовувати метод не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими. Вчений зазначає, що у педагогічній

роботі, «надзвичайно важливим є методологічний плюралізм, тобто здатність оволодівати багатоманітністю методів та уміло їх використовувати» [2, с. 55-62]. Будь-який метод модифікується залежно від конкретних умов, мети, характеру вирішуваних завдань, особливостей об'єкта і т.п.

У педагогічній науці існує класифікацій методів навчання та виховання, як от: за джерелами отримання інформації; за дидактичною метою; за способами організації навчання; за характером пізнавальної діяльності; за призначенням; за рівнями проникнення в суть вивчених психолого-педагогічних проблем; за ознакою виокремлення діяльності викладача та способами організації художньо-творчої діяльності учнів. Вважаємо за доцільне розглянути методи виховання за ознаками діяльності: репродуктивні та творчі.

Репродуктивні методи «орієнтують учня на стереотипне засвоєння та використання знань і вмінь» [4, с. 164]. До них відносять вербальні (словесні – розповідь, пояснення, бесіда, наведення, коментування, обговорення, обмін думками), наочні (ілюстрацій, демонстрацій, наслідування, екскурсії до музеїв, відвідування концертів, виставки та експозиції, перегляд телепередач, відео матеріалів тощо) методи повідомлення знань та практичні (вправи та завдання, метою яких є удосконалення навичок, умінь та закріплення матеріалу). Ці методи спрямовані на усвідомлення, сприймання, осмислення та запам'ятовування учнями інформації про особливості українського народного мистецтва, його видову різноманітність, неповторність та унікальність.

Разом з тим, забезпечення ефективності процесу художньо-естетичного виховання молодших школярів вимагає від вчителів застосування творчих (продуктивних) методів роботи, які спрямовані на формування в учнів власного погляду на українське народне мистецтво, орієнтують на самостійне знайомство та вивчення мистецьких творів, спрямовують до самовдосконалення, творчих дій, готують до творчої самореалізації [1]. До цієї групи належать методи активного навчання та стимулювання творчої діяльності учнів (проблемний виклад матеріалу, обговорення емоційних вражень та інтерпретації музичного твору, зразків декоративно-прикладного мистецтва, дискусія, створення проблемних ситуацій, інсценування українських народних пісень, оснащення, оновлення та виготовлення атрибутів до концертних костюмів, виготовлення самостійних художніх робіт (аплікацій, малюнків, витинанок тощо), застосування технічних засобів тощо). Вони спрямовують учнів на самостійні пошуки виражальних засобів мистецтва, індивідуальне розуміння змісту мистецьких творів, переживання емоційного напруження, змін настрою художнього образу, стимулюють учнів до творчої активності, художнього аналізу та естетичної оцінки застосування отриманих вмінь та знань.

У науково-методичній музичній літературі більшість названих методів дістала ґрунтовне висвітлення, особливо у працях Б. Асаф'єва, О. Апраксіної, Н. Гродзенської, Д. Кабалевського, Г. Падалки, Е. Печерської, О. Ростовського, О. Рудницької, П. Халабузар, Л. Хлебнікової, В. Шацької, О. Щолокової та ін. Розглядаючи їх крізь призму завдань художньо-естетичного виховання

молодших школярів засобами українського народного мистецтва виділимо основну ланку, що об'єднує ці методи і забезпечує цілісність навчально-виховного процесу. На погляд О. Ростовського, це – художньо-педагогічне спілкування [3, с. 214]. Це інтегруючий метод, який реалізується через репродуктивні та творчі групи методів керування процесом художньо-естетичного виховання молодших школярів. Відпрацювання навичок, умінь може поєднуватися з проблемним викладанням матеріалу, коли учні стають співучасниками творення нових знань, підпорядковуються художнім задачам, що відповідають рівню розвитку дітей, пробуджуючи в них зацікавленість, інтерес, власне бажання творити. Спілкування між вчителем та учнями має керуватись законами художньої логіки, мати естетичну природу, спрямовуватися на створення атмосфери колективної довіри, естетичної насолоди, творчого натхнення. Метод художньо-творчого спілкування дає змогу об'єднати усі засоби педагогічного впливу і забезпечити цілісність процесу художньо-естетичного виховання молодших школярів.

Мистецтво є одним із найважливіших засобів входження особистості у світ краси, гармонії, духовності. Воно виховує і надихає, дає відпочинок і разом з тим мобілізує, приносить розраду у буднях і водночас спрямовує до високого, світлого. Повноцінне входження особистості у світ мистецтва не є простим і потребує підготовки, набуття нею певних знань та навичок. Українське народне мистецтво – багатofункціональне, багатожанрове, володіє значним виховним потенціалом. Огляд діючих програм художньо-естетичного виховання молодших школярів спрямував наше дослідження у напрямку розробки факультативного інтегрованого курсу «Мистецька абетка» для поглибленого знайомства з українським народним мистецтвом. Реалізуючи повноцінне художньо-естетичне виховання дитини, ми забезпечуємо в майбутньому становлення такої особистості, що поєднуватиме в собі духовне багатство, естетичні якості, моральну чистоту і високий інтелектуальний потенціал.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів засобами українського народного мистецтва. Подальшої уваги потребують впровадження та апробація факультативного курсу «Мистецька абетка», вивчення педагогічних умов та методів художньо-естетичного виховання школярів.

Література

1. Барановська І.Г. Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1371>.

2. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. – СПб.: Питер, 2004. – 268 с.

3. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: Навчально-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.

4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

5. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. – Т.І. Теоретичні проблеми педагогіки /За ред. О.І. Піскунова. – К.: Рад. школа, 1983. – 488 с.

**Н. Білоус,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л.С. Бровчак**

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті на основі аналізу наукової літератури розкриті психолого-педагогічні аспекти розвитку естетичних почуттів дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова. Естетичні почуття, діти молодшого шкільного віку, естетичний розвиток молодшого школяра.

Постановка проблеми. Формування особистості дитини, виховання в неї правильного ставлення до навколишнього середовища - це складний процес, в основі якого лежить системний, гармонічний розвиток почуттів. Почуття - це особлива форма ставлення людини до явищ дійсності, обумовлена відповідністю або невідповідністю до її потреб. К. Ушинський вважає, що ніщо: ні слова, ні думки, ні навіть вчинки наші не виражають так ясно й вірно нас самих й наше ставлення до світу, як наші почуття: у них чутний характер не окремої думки, не окремого рішення, а всього змісту душі нашої і її ладу [2].

Формування естетичних почуттів починається з раннього дитинства. Шкільний молодший вік - це період первісного фактичного становлення особистості. Діти молодшого шкільного віку з більшим бажанням будують замки й фортеці зі снігу, мокрого піску або кубиків, забивають цвяхи, з не меншим старанням малюють олівцями, фарбами або крейдою, тому батьки повинні завжди підтримувати, а не гальмувати ці природні потреби дітей.

Мета. На основі вивчення та узагальнення літературних джерел педагогічної теорії і практики з'ясувати психолого-педагогічні аспекти розвитку естетичних почуттів дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень. Розвитку естетичних почуттів як чинника розвитку творчої особистості було предметом багатьох досліджень у галузі філософії (Є. Басін, І. Зязюн, Л. Коган, Г. Шевченко та ін.), мистецтвознавства (В. Аронов, М. Волков, Є. Маймін, Ф. Шміт та ін.), психології (О. Бакушинський, Л. Виготський, В. Кузін, та ін.), педагогіки (В. Вільчинський, В. Кузь, М. Лещенко, Л. Масол, М. Миропольська, Б. Неменський, О. Рудницька, О. Савченко, Г. Тарасенко, А. Щербаков, А. Щербо та ін.). Більшість авторів цих досліджень мають спільну позицію щодо необхідності збагачення особистості дитини цінними духовно-художніми враженнями, емоційністю